

Høringsuttalelse fra Nei til EU

NOU 2022:9 En åpen og opplyst offentlig samtale

Som meningsbærende organisasjon er Nei til EU generelt opptatt av ytringsfriheten og dens særlige vern i Grunnloven § 100.

Ytringsfrihetskommisjonen gjør viktige observasjoner, men overser også vesentlige faktorer for ytringsfrihetens kår i Norge. Dens anbefalinger om å følge EUs linje hva angår digitale medier kan få uoversiktlige og negative følger for ytringsfriheten.

Kommisjonen er med rette urolig for skadevirkninger av desinformasjon og feilinformasjon. Den slår samtidig fast at Norge er godt rustet for å håndtere desinformasjon, konspirasjonsteorier og lignende.

Som vi har sett i en rekke land verden over, herunder i Europa, kan også myndigheter og etablerte medier være kilder til forvrengninger av virkeligheten. Om ikke gjennom desinformasjon, så gjennom fortielse av hendelser og meninger myndighetene ikke mener bør tilflyte innbyggerne.

Framveksten av nye og alternative mediekkanaler er ofte et uttrykk for at folk ikke føler seg hørt, eller at de har mistet tillit til de etablerte mediernes virkelighetsbeskrivelser. NOU-en peker på at de store mediene i Norge er blitt likere og at tendenser med ensretting blant annet kan skyldes mer konsentrert eierskap og stoffutveksling.

I ei tid med sterkere polarisering og med krig i Europa som bakteppe, er det desto viktigere å sikre en fortsatt fri og opplyst offentlig samtale. Sosiale medier og nye medieplattformer bidrar på den ene sida til kunnskapsformidling og engasjement, på den andre sida kan de også gi opphav til usakligheter, dårlig kildekritikk og i verste fall desinformasjon, utskjelling og rasisme.

Retten til folkelig engasjement og kritikk av statsmakta i innen- som utenrikspolitiske spørsmål har alltid vært selve hjertet i det norske demokratiet. Samtidig ser vi en tendens til mistenkeliggjøring av opposisjonelle røster. Ettersom fremmede statlige aktører kan ha interesse av å skape uro og svekke tilliten til myndighetene, blir folkelige protestbevegelser etter denne logikken en potensielt destabiliserende trussel. PST bruker i sin trusselvurdering allerede det temmelig tøyelige begrepet «antistatlig tankegods». Deler av rapporten fra Forsvarets Forskningsinstitutt om scenarioer for uønsket påvirkning av norske valg bidro åpenbart til mistenkeliggjøring av EU- og EØS-motstand. Her var en av beskrivelsene slik: «En fremmedstatlig aktør har som mål å isolere Norge fra det europeiske fellesskapet. En utmelding fra EØS vil være et betydelig skritt i den retningen.»

Mange velger trolig derfor å tie i det offentlige ordskiftet, av frykt for stigmatisering av denne typen fra «autoritative» miljøer tett på myndighetene. NOU-en viser da også at bare rundt ti prosent av befolkningen deltar jevnlig i offentligheten med ytringer om politikk eller samfunnsliv.

Det er et tankekor at formuleringer av typen «skadelig for samfunnsdebatten», «anti-statlig virksomhet» osv. brukes av så vel Russland som av vestlige stater som begrunnelse for å kunne blokkere nettsider. Russiske lovgivere pekte direkte på lover mot desinformasjon i vestlige land da deres lovforslag skulle forsvares, noe utredningen også nevner.

Utredningen viser til ulike direktiver og retningslinjer fra EU. «[Forordningen om digitale tjenester](#) (Digital Services Act, DSA) vil etter alt å dømme innebære komplekse og nyskapende kjøreregler for hvordan sosiale medier opererer også i Norge», heter det i den offentlige utredningen.

Her vil vi for ordens skyld bemerke at DSA-forordningen (EU) 2022/2065 ble vedtatt i EU 19. oktober 2022. Søsterforordningen om Digitale Markeder ([EU\) 2022/1925](#) ble vedtatt i EU 14. september 2022.

Ytringsfrihetskommisjonen slår et slag for innføring av Digital Services Act i EØS-avtalen. Det vil vi advare mot. Fornuftige intensjoner i DSA kan innføres i norsk lov uavhengig av EØS. DSA overlapper til dels Ytringsfrihetskommisjonens mandat om behovet for internasjonal regulering av de store plattformsselskapene. Kravet om innholdsstyring og rapportering er særlig omfattende overfor de største (amerikanske) selskapene, men omfatter også leverandører av tjenester for lagring og formidling (ISP) som alle små og mellomstore aktører er avhengige av for å være online.

DSA skal blant annet begrense adgangen for nettgiganter som Facebook/Meta, Amazon osv. til å lagre persondata på amerikanske servere. «Portvoktere» skal løpende overvåke trafikken. Selskapene pålegges løpende å «omhyggelig identifisere og analysere eventuelle systemiske risiki i forbindelse med hvordan tjenestene er utformet, herunder algoritmesystemer og deres funksjon og bruksmåte i Unionen» ([art. 26](#)). De skal blant annet risikovurdere om innhold kan ha «reell eller forventet negativ innvirkning på samfunnsdebatten» (art. 34).

Ytringsfrihetskommisjonen vurderer det likevel slik at DSA «balanserer hensynet til ytringsfrihet på en forsvarlig måte opp mot behovet for en rettslig innramming som gir flere rettigheter til brukerne, sikrer større innsyn og håndterer potensiell samfunnsrisiko». Det springende punkt er hvem som til enhver tid avgjør hvilke meninger som utgjør en potensiell samfunnsrisiko. Her ligger det innebygd store farer for sensur og forhåndssensur. Et EU-land kan kreve at nettinhold som formidles av online-tjenester i en annen medlemsstat (og eventuelt EØS-stat) blir fjernet, også om innholdet er fullt lovlig i det aktuelle landet ([punkt 30 i fortalen til forordningen](#) om digitale tjenester).

EØS EFTA-landene støtter håndhevingsmekanismen i artikkel 8 og 9 i forslaget, hvor myndighetene i ett EU-land kan pålegge en tjenesteleverandør etablert i et annet medlemsland å fjerne ulovlig innhold, [men EØS EFTA-landene](#) mener at det må være en forutsetning at kravet om fjerning har hjemmel i en nasjonal lov som er i overenstemmelse med EU-retten. Dette kan se ut som et forbehold, men er det ikke. I forordningen ligger et krav om at nasjonal rett tilpasses EU-retten.

Forordningens art. 3 definerer ulovlig innhold som «enhver form for information, som i sig selv eller i kraft af sin tilknytning til en aktivitet, herunder salg af produkter eller ydelse af tjenester, ikke er i overensstemmelse med EU-retten eller en medlemsstats nationale ret, som er i overensstemmelse med EU-retten, uanset denne rets særlige genstand eller art.»

Dette betyr at uansett om innholdet er lovlig etter norsk rett, vil ikke det ha betydning så lenge innholdet ikke er lovlig etter EU-retten. I forbindelse med krigen i Ukraina har Norge i motsetning til EU ikke stengt muligheten for å kunne få informasjon også fra russiske medier. Palestinske og kurdiske organisasjoner som står på EUs terrorliste, står ikke på Norges liste over terrororganisasjoner. Det finnes propagandakanaler i alle land, enten i statlig eller andre aktørers regi. Å skulle «skjerme» borgerne mot slike medier vil nødvendigvis være en skjønnsbasert eller politisk innsnevring av ytringsfrihet og mediemangfold.

Medlemsstatene i EU (eventuelt EØS) skal opprette egne autonome tilsynsorganer og koordinatorene for digitale tjenester som igjen vokter selskapenes egne overvåkingsavdelinger. Ironisk nok innebærer dette en fare for kontinuerlig masseovervåking av all nettrafikk i den hensikt å fremme personvern og beskyttelse mot diskriminering.

Det er snakk om en forordning som eventuelt må kopieres inn i norsk rett slik den står. Ytringsfrihetskommisjonen medgir at hensynet til rettsenhet og EUs ønske om en totalharmonisering gir norske myndigheter et begrenset handlingsrom for å avverge uønskede konsekvenser. Dette er alene god grunn til ikke å innføre Digital Services Act og Digital Markets Act gjennom EØS.

Kommisjonen ser for seg at åpenhetsloven skal ivareta et langt bredere sett av formål enn DSA sitt virkeområde, men at den uansett kan supplere forordningen på flere punkter. Nei til EU anbefaler motsatt tilnærming. Vi mener at elementer fra DSA-forordningen heller kan innarbeides i lov eller forskrift der dette er formålstjenlig og ikke svekker ytringsfriheten.

Nei til EU er sjølsagt enig i at kriminelle oppfordringer og rasisme ikke skal ha noen plass i mediebildet. Slike oppfordringer og handlinger er imidlertid allerede forbudt etter norsk lov.

En av anbefalingene fra Ytringsfrihetskommisjonen er å tillate politisk reklame i mediene. EU vil legge noen begrensninger på målrettet politisk reklame, samtidig som EU-kommisjonen [i et eget forslag til forordning](#) vil sikre «den frie bevægelighed af politiske reklametjenester i hele Unionen». Vi kan ikke se hvordan ytringsfriheten styrkes ved at økonomisk mektige aktører og sponsorer av politisk reklame tar større plass i mediebildet.